

Ключовите компетенции на студентите – бъдещи учители в контекста на Процеса Болоня

Галина Лечева

A Training Model of a Microprogramming Unit for Operation Control: Contemplating on the Bologna process directives where the conveyable skills are commented in-depth (key skills, core skills, soft skills, generic skills, generic competences), this project for a dissertation attempts to outline systemized teaching practice for building key competences applicable to the professional area Pedagogy of teaching ... for the educational degree Bachelor of Arts.

Key words: key skills, core skills, sof skills, generic skills, generic competences

УВОД

Европа на познанието е фактор за социално развитие, засилване на европейското самосъзнание, развитие на устойчиво, демократично общество, подготвящо своите граждани да споделят принадлежността си към нейното общо социално и културно пространство. Осъзнаването на тези съображения води до подписването на Сорбонската декларация от 25.05.1998г., която посочва централната роля на университетите за развитието на европейските културни измерения, лансира създаването на Европейско пространство за висше образование и подчертава неговата роля за засилване на мобилността, устройването на работа и цялостното развитие на Европа.

С приближаването на 2010 година, определена за формирането на Европейско пространство за висше образование, мислите се обръщат към това какво следва? Как ще изглежда Европейското пространство за висше образование (ЕВПО) през 2015 или 2020 година?

Постоянно увеличаващата се мобилност с цел обучение и работа, налага необходимостта от адекватно признаване на квалификациите, т.е. достоверно представена информация за крайните резултати, свързвани с квалификацията – какво даденият човек знае, разбира и може да направи в работна среда.

Генералната цел на образователната реформа днес е ориентиране на висшето образование към резултатите от обучението, представени като знания, умения и компетенции [1]:

„Постигнатите резултати на изхода на обучението са основните изграждащи блокове на Болонския пакет от образователни реформи” – гласи Комюникето от срещата на министрите, отговарящи за висшето образование, на страните участнички в процеса Болоня, от срещата им в Лондон през май 2007. Този **нов методологически подход** променя **образователния модел** като отмества вниманието от преподавателя и насочва същото към **конкретните резултати на обучаемия**.

Възприетото в Европейското пространство за висше образование **определение за резултати от обучението е:** *„Съвкупност от знания, умения и компетенции, придобити от индивида, които той е способен да демонстрира след завършване на своето обучение.”*

Според Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот (Приложение 1) „компетентността” се определя като доказана способност за използване на знания умения и личности/социални дадености в работни или учебни ситуации, в професионално и личностно развитие

ИЗЛОЖЕНИЕ

Концепцията за преносимите компетенции и тяхното задължително включване в университетските програми за подготовка на специалисти на всички

квалификационни степени, се налага все повече от динамичното развитие на пазара на труда.

За разлика от знанията и конкретните професионални умения **преносимите умения никога не могат да се окажат „извън употреба на пазара на труда“**. Точно обратното – всяка социална ситуация се ползва от тях и ги обогатява. Те са „общия език“ между работодатели и образователни институции, защото в тях се съдържат факторите, създаващи добрия рейтинг на образователните услуги.

Ще маркирам няколко експертни опита за систематизиране и стандартизация на преносимите умения, наричани много често ключови компетенции.

1. Препоръката на Европейския парламент и на Съвета на Европа от 2005г. (за обхват и съдържание на ключовите компетенции за учене през целия живот), определя като ключови следните осем компетенции

- ◆ *Комуникация на майчин език*
- ◆ *Комуникация на чужди езици*
- ◆ *Математически компетенции и основни компетенции в науката и технологиите*
- ◆ *Компетенции за работа с дигитални технологии*
- ◆ *Умение за самостоятелно обучение*
- ◆ *Междоличностни, межкултурни и социални компетенции, както и граждански компетенции*
- ◆ *Предприемачески компетенции*
- ◆ *Изразяване чрез средствата на културата.*

2. Проектът за Националната стратегия за учене през целия живот (2008-2013) приема дословно тази класификация.

3. Европейската квалификационна рамка за УЦЗ е третият референтен документ, даващ стандартизирано описание на това, което *завършилият определена степен на висшето образование трябва да знае, може да демонстрира практически и да притежава определени ключови компетенции „личностни, професионални и социални“* [5].

4. Последният, референтен експертен опит за систематизиране на преносимите умения е дело на Петер Дебрецен [6]: *Писмено изразяване; Умения за анализ на ситуации; Обхватно проучване на въпрос; Организационни умения; Умения за убеждаване; Умения за възлагане на задачи; Умения за публична реч; Оценка; Планиране; Съставяне на прогнози; Управление на процес; Компютърна грамотност; Работа под напрежение; Употреба на чужди езици; Координиране на събития; Умения да се обучават други хора; Умение за водене на преговори; Умения за разчитане на доказателства и подкрепящи определена теза материали; Умения за решаване на проблеми; Гъвкаво/адаптивно реагиране на промени; Умения за работа в екип; Междоличностни умения; Умения за взимане на решение; Умения за осъществяване на интервю; Креативност; Критическо мислене; Управление на проекти.*

Този списък разностранно и доста изчерпателно обхваща онези **преносими умения, които се търсят на съвременния пазар на труда**, насочен към самостоятелния, самооценяващ труда си служител, който активно се развива.

Ω Ω Ω

В съвременната образователна среда е важно как обучаваният учи и по какъв начин се проектира ефективността на образователната среда. В Лондонското комюнике за първи път се споменава за новия образователен модел – „*обучение, ориентирано към студента и базирано на постигнатите резултати*“. Тази категорична промяна от „*учение, насочено към преподавателя*“ към „*обучение, ориентирано към студента*“ по нов начин поставя развитето на

процесите в Европейското пространство за висше образование. Възниква необходимост студентът активно да се включва в планирането и управлението на собственото си обучение, поемайки самостоятелно все по-голяма лична отговорност като независим обучаем. В тази посока винаги се отбелязва **значението на самостоятелното учене и на иновативните обучителни техники**, възпитаващи обучаваните в самостоятелно учене.

Като страна членка на Европейския съюз и страна на Процеса Болоня, България е приела като държавен ангажимент създаването на Национална квалификационна рамка висше образование, хамонизирана с Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот до 2011 година [7].

В сега действащия Класификатор на областите на висше образование и професионалните направления (*Постановление № 125 на МС от 24.06.2002 г. за утвърждаване Класификатор на областите на висше образование и професионалните направления; Обн., ДВ, бр. 64 от 2.07.2002 г., в сила от 2.07.2002 г.*) в областта Педагогически науки, под шифър 1.3. съществува професионално направление Педагогика на обучението по..., което дефинира висшето образование на бъдещите български педагози.

Приемайки презумпцията[8], че **„дидактиката е наука за възпитаващото обучение“**[9] настоящият текст, който е презентация на проект за докторантски труд, има за цел да обговори какви трябва да са резултатите от изхода на обучението на студентите-педагози и по-конкретно ключовите компетенции на професионалното направление „Педагогика на обучението по...“, които гарантират *„професионално и личностно развитие, пригодност за заетост и живот на активни граждани в общество, базирано на знанието“*.

На европейско равнище **ключовите умения са определени като „умения, развити в една ситуация, които могат да бъдат пренасяни в други ситуации“**. (умение за работа в екип, умения за планиране на изпълнението на задачите, умения за решаване на проблеми, умения за убеждаване, за възлагане на задачи, за водене на преговори и т.н.) Може да се каже, че това са умения, общи за средите на учене, работа и кариерно развитие. Те са мост от ученето към трудовия живот и от заемането на работно място към планиране и развитие на кариерата.

В систематиката на Дебрецен, цитирана по-горе, като ключова компетентност е изписана ОБУЧАВАНЕ НА ДРУГИ ХОРА. За студентите–педагози това не е ключова, а професионална компетентност [10] Тя от своя страна е неразривно свързана с междуличностните компетентности [11] от една страна и набор от ключови компетентности по Дебрецен, които подпомагат изграждането на компетентността да се обучават хора.

Според автора на настоящия текст, всеки студент, който е поел ангажимента да се подготви за обучаване на други хора – основната функция на учителската професия, трябва, в смисъла на Европейската квалификационна рамка за УЦЖ (приета от Европейския парламент в Страсбург на 24 октомври 2007 год.), да може да поеме отговорност за :

- 1) умения за публична реч;
- 2) критическо мислене;
- 3) умения за работа в екип;
- 4) креативност;
- 5) междуличностни умения;
- 6) планиране;
- 7) умения за анализ на ситуации;
- 8) съставяне на прогнози;
- 9) умения за убеждаване;
- 10) умения за възлагане на задачи;
- 11) умения за сработване на екип;

- 12) умения за координиране на събития;
- 13) оценяване;
- 14) гъвкаво/адаптивно реагиране на промени.
- 15) организационни умения;
- 16) управление на процес (учебен процес) под постоянно напрежение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В „Актуализираната стратегическа рамка за сътрудничество в областта на образованието и обучението”, Брюксел, 16.12.2008г.[12] второто стратегическо предизвикателство е дефинирано като „Подобряване на качеството и ефикасността на предлагането и резултатите.”

Според цитирания текст резултатите от ученето, постигнати при всички степени на обучение, трябва да са от полза за професионалния и личния живот. „В рамките на учебното заведение качествените учители, инструктори и други преподавателски кадри са най-важният фактор за постигането на високо качество на учебните резултати. [13] Затова сред приоритетните теми на второто стратегическо предизвикателство е професионалното развитие на учители и инструктори, т.е. съсредоточаване върху ключови елементи от първоначалното обучение на учителите в дисциплини като лидерство и ръководене – т.н. преносими компетенции.

Разсъждавайки върху референтните документи на Процеса Болоня, коментирайки резултатите от обучението и по-конкретно преносимите учения (key skills, core skills, soft skills, generic skills, generic competences), проектът за докторантска разработка се опитва да сътвори система от обучителни дейности (техники) за изграждане на ключови, за професионалното направление Педагогика на обучението по..., компетенции през I образователен цикъл – бакалаври.

Обучителните дейности са насочени към реалното участие на студентите-педагози в училищния живот и учебния процес в различните му форми през II, III и IV година от четиригодишния бакалавърски курс на обучение. По време на перманентната учебна практика студентите трябва да валидират резултатите от неформалното учене в практически знания (през II година от обучителния цикъл), които да прерастнат в умения през III-та година, за да може по време на Педагогическата практика да демонстрират компетентности в учебни ситуации, в професионално и личностно развитие.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Като страна членка на Европейския съюз и страна на Процеса Болоня, България е приела като държавен ангажимент създаването на Национална квалификационна рамка до 2009г. В Националната стратегия за учене през целия живот (за периода 2008 – 2013 година) изработването на „Национална квалификационна рамка за висше образование, хамонизирана с Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот” срокът е удължен до 2011 година. Виж: Национална стратегия за учене през целия живот (2008-2013), В: http://mon.bg/opencms/export/sites/mon/left_menu/documents/strategies/LLL_strategy_01-10-2008.pdf с. 13

[2] Виж: Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот (ЕКР) с.11 В: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/eqf/broch_bg.pdf

[3] Виж: Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот (ЕКР) с.11 В: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/eqf/broch_bg.pdf

[4] Recommendation of the European Parliament and of the Council on key competences for lifelong learning, 10.11.2005, Brussels, COM (2005) 548 fn

[5] Виж: Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот (ЕКР) – приложенията В: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/eqf/broch_bg.pdf

[6] Debreczeni Peter, Employability, employer involvement and student placement” Padova, 6-7 March 2008

[7] Виж: Национална стратегия за учене през целия живот за периода 2008-2013г..В:

http://mon.bg/opencms/export/sites/mon/left_menu/documents/strategies/LLL_strategy_01-10-2008.pdf с. 11

[8] Тръгвайки от латинската семантика на лексемата презумпция: предположение, което се основава на вероятни предпоставки, авторът използва съвременната ѝ семантика – като юридически термин – признаване на факт за достоверен до доказване на противното, за да възроди остарялото за съвременната дидактика мнение на Йохан Фридрих Хербарт за **дидактиката като наука за възпитаващото обучение** .

[9] Петров, П. Дидактика. С., 1998.с.5

[10] Т.е. комбинация от придобити компетентности, разбиране, способности и натрупан предишен опит, необходими за работа в системата като цяло.

[11] Комуникативност, способности за социални взаимодействия и сътрудничество.

[12]COM(2007) 395 (ОВ С191, 17.8.2007 г.).В:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0625+0+DOC+XML+V0//BG>

[13] Закljučения на Съвета от 15 ноември 2007 г.,ОВ С 300, 12.12.2007 г., с. 6.

За контакти:

Гл. ас. Галина Лечева, Катедра по филологически науки, Русенски университет “Ангел Кънчев”, Филиал Силистра, e-mail: GLечева@fs.ru.acad.bg, 086 / 821 521, вѝтр. 130

Докладът е рецензиран.